

Naamanowe wulke zbožo

Naaman podnuri so sydom króc w Jordanje, kaž běše Boži muž kazał. A jeho čěło bu wustrowjene kaž čěło młodeho hólca, a wón bu čisty.

2. knihi kralow 5,14

„Dobycerja hišće pytaja.“ Tak rěka druhdy w medijach, hdyž bu lotowy lisčík z wosebje wysokim dobyćom wulosowany a nchtó sej po tute pjenjezy njepřinǎdže. Zwjetša dobyćer tola hišće něšto wo swojim wulkim zbožu zhoni a sej dobyće wotewza. Jenož zrědka so stanje, zo njepřinǎdže woprawdže nchtó po swoje dobyće a zo potom tutón lotowy lisčík spadnje. Dobyćer poprawom pjenježnu sumu hižo wobsedzi, ale dokelž njeje so wo wuslědku wulosowanja wobhonił, njemóže swoje zbožo wužiwać. To je škoda za njeho.

W Swjatym pismje steji stawizna wo muži, kiž je wjacekróc wulke zbožo swojeho žiwjenja misnył, ale w poslednim wokomiku tola hišće na nje storči. Jeho mjeno bě Naaman. Wón služeše jako wojski wyšk aramejskemu kralaj a měješe wurjadne wojske wuspěchi. Ale to jemu jenož mało tyješe, dokelž bě čěžko na lepru schorił.

Wón bě pohan. Tola jeho přibohi jemu njepomhachu. Wot jedneje holcy, kotraž bu w Israelu rubjena, Naaman zhoni, zo je w jeje domiznje profet žiweho Boha, kiž móže pomhać. Poprawom bě jemu Boža pomoc hižo jara bliska. Ale město toho, zo by direktnje k tutemu profetej šoł, džěše tónle hordy muž z njesměrnje bohatymi darami ke kralaj Israela. Tón pak so hnydom jara nastróži, dokelž měnješe, zo pyta jeho mócný susod w sewjeru jenož přičinu za nowu wójnu. Na zbožo slyšeše tež profet Eliza wo tym, zo bě israelski kral ze stracha swoju drastu roztorhał. Eliza pak da kralaj prajić: „Čehodla sy swoju drastu roztorhał? Njeh Naaman ke mni přinǎdže, zo by zhonił, zo je w Israelu profet.“

Tak přinǎdže Naaman nětko woprawdže

z konjemi a wozami k Elizej a zasta před durjemi jeho domskeho. Eliza pak znaješe hordosć tuteho sławneho knjeza. Njepuščí jeho do swojeho doma, ale da Naamanej jenož prajić: „Dži a wumyj so sydom króc w Jordanje, potom budže twoje čěło wustrowjene, a ty budžeš strowy.“

Naaman bě nětko swojemu wustrowjenju a tež swojemu spomóženju tak blisko. Ale město toho zo by radu profeta přijimał, so chětro rozhněwa. Tutón namjet bě jemu přehlupy. Bě wočakował, zo přewjedže profet wulki nabožny ritual, za kotryž by dyrbjal porjadnje zaplaćić.

Tak so wotwobroći a woteńdže hněwny. Ale hišće jónu Bóh jemu pomoc poskići, zo by swoje spomóženje namakał a so wustrowił. Jeho služownicy k njemu přistupichu a jemu naležnje přirěčowachu, radu profeta přijimać. Tuž podnuri so skónčnje sydom króc w Jordanje. Džiw so sta. Čěło

so wustrowi. Na kóncu wróci so Naaman k Elizej a praji: „Hlej, nětko wěm, zo njeje žadyn Bóh we wšěch krajach, chiba w Israelu.“

Dołhi puć pohana Naamana namaka skónčnje dobry wukónc. Poprawom wjedžeše jeho Bóh hižo dawno. Ale dołho traješe, doniž Naaman swoju hordosć přewiny a zbožo swojeho žiwjenja namaka a je přiwza.

Njenahladne su tež pola nas hustodosć znamjenja, z kotrymiž žiwy Bóh nas přewodza a wjedže. Ale wudani so, hdyž kedžbliwje přez žiwjenje chodžu, zo bych tež ja zhonił, zo mje něchtó přewodza a wjedže. Přetož to je wjele wjace hač wulke dobyće w loće. Džakownje a połny nadžije móžu tak swój žiwjenski puć kroćić. Eliza je Naamana ze słowami rozzohnował: „Čehń z měrom!“ Njeh plaća tute słowa tež za naše žiwjenje. **Christoph Rummel**

Rěka Jordan w Israelu

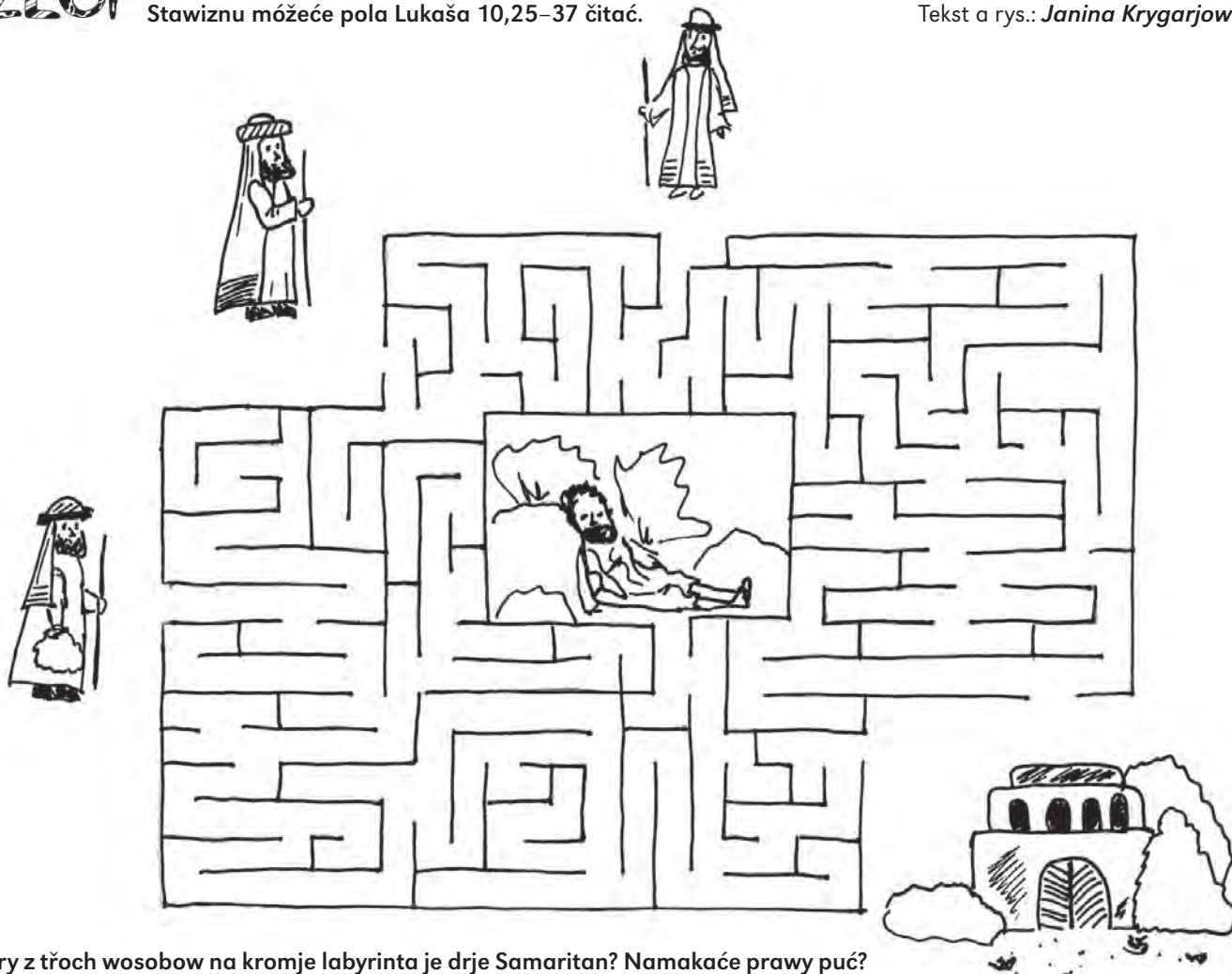
Foto: L. Mauldin

Smilny Samaritan

Lube džěci, zawěsće znaće stawiznu wo smilnym Samaritanu. Duce po puću mjez Jerichom a Jerusalemom pomhaše tutón mužej, kotrehož běchu rubježnicy nadpadnyli a nimale mrtweho zbili. Nichtó jeho wołanje wo pomoc njeslyšeše. Ani nimochwatacy měšnik, ani templowy služownik jemu njepomhaštaj, byrnjež jeho wołanje a stonanje slyšaloj. Hakle třěci muž, wobydler Samarije, kotryž po dołhim času ni-mo jěchaše, měješe sobuželnosć a jemu pomhaše. Stawiznu móžeće pola Lukaša 10,25–37 čitać.

Tekst a rys.: Janina Krygarjowa

Kotry z třoch wosobow na kromje labyrinta je drje Samaritan? Namakaće prawy puć?

Džěłarnička Bjesadow na Horach

Je hižo z tradiciju, zo zetkaja so serbske Bjesady w nalěcu k swojej džěłarničce. Wob lěto kóždy Bjesada samostatnje džěłta. Bjesady wobohaćeja a wožiwjeja serbske cyrkwinske žiwjenje we wosadach. Organizuja zarjadowanja kaž spěwne wječorki, serbske abo dwurěčne kemše, jutrowne spěwanje abo Žiwy adwent. Z tym pokazuja serbsku prezencu w kónčinach, kiž su nimale přeněmčene. Bjesady w Bukcach, Hodžiju a Rakecach wobsteja wot lěta 2010. Wot lěta 2013 Serbske ewangelske towarstwo jich džěło podpěruje. Kóždy lěto přewjedže so džěłarnička, zo bychy so člonoj Bjesadow zetkali, zeznali, wuměnjeli a so dale kubłali. Lětsa je přěni raz Bjesada z Horow pola Wojerec z hosćielom.

Džěłarnička wotměje so sobotu, 3. měr-

ca, wot 14.00 hodž. w gmejnskim domje gmejny Halštrowska Hola (Elsterheide), Am Anger 26, na Horach. Sčěhowacy program je předwidžany:

- 14.00 hodž. nutrnosć (M. Hermaš)
- 14.15 hodž. předstajenje Horjanskeje bjesady
- 14.25 hodž. serbske přisłowa (Horjanska bjesada)
- 15.00 hodž. medije narodnych mjeńšin w Europje (J. Wowčer)
- 15.30 hodž. kofejowa přestawka
- 16.00 hodž. krótkofim „Zmij“ wot Angele Šusteroweje

Na zarjadowanje su wšitcy zajimcy prošeni, tež štož žanej Bjesadze njepřisłuša. Wutrobnje přepróšujetej

**Horjanska bjesada
a Serbske ewangelske towarstwo**

Přednošk w Ochronowje

W archiwje bratrowskeje jednoty předstaji Lubina Malinkowa wutoru, 16. januara, swoju knihu „Um der Wenden Seelenhey hochverdient. Reichsgraf Friedrich Caspar von Gersdorf“. Wjace hač 30 připosłucharjow ze zajimom sčěhowaše, na kotre wašnje bě so hrabja Gersdorf za natwar a wobstaće Ochronowa zasadźował a zdobom spytał, wot Ochronowa wuprudźace nabožne budjenje mjez Serbami šěrić. Tak załoži Gersdorf wšelake šule, spěchowaše čišć mnohich serbskich knihow, da někotrych Serbow w Ochronowje na lajskich předarjow wukubtać a spěchowaše jich skutkowanje mjez Serbami.

Wječor zakónči so z čitej rozmołwu wo džěnsa pozabytych wuskich stykach mjez ewangelskimi Serbami a bratrowskeje jednotu.

PB

Serbske Swjate pismo našeje swójby z lěta 1728

Spočatk meje 2017 zemře moja mać w 91. léce žiwjenja. Lěto prjedy bě dyrbjala swojeho syna, našeho bratra, pochować. Naš nan je hižo 2001 wotešoł. W swójbje njeje so žadyn naslědnik za naše kubło w Krapowje namakał. Tak bě so zakónčiła wjac hač 300lětna tradicija serbskeje burskeje swójby.

Bartuš – tak naša swójba rěkaše. Hakle po Přenjeje swětowej wójnje bě so Wadečan Arnošt Krawc, mój džěd, z Bartušec Hanku woženil. Handrij Bartuš, mój prawulkowuj, bě swoje 22 hektarow wulke kubło w Krapowje swojemu wulkosotrowcej, mojemu naněj, wotkazal.

„Pušćić móc“, njeje žana jednora naležnosć. Budže drje hišće chwilkul trać, do niž so luba duša spokoji.

Po tym zo běchu lětdžesatki zašli, mějach nadobo stare wěcy zaso w rukomaj: wot maćerje swěru chowane šulske zešiwki z našimi přenimi pisanskimi pospytami; kudźer wšow; njewuspěšnu próstwu džěda, zwostateho syna z wójny dom pušćić; Serbsku protektu z lěta 1997 z nastawkom wo poslednim serbskim buru w Krapowje a poslednjeje serbskeje konfirmaciji w Nosaćicach.

Móže w tajkej situaciji nadžija schadźeć? Myslu sej, zo móže.

Na łubi našeho domskeho namakachmy serbsku bibliju – eksemplar z přenjeje wudaća lěta 1728. Městno, hdžež bě kniha při čitanju w rukomaj ležala, je wotpři-

mane přez stajne wužiwanje. Přenjeje ruce, kiž ju dźeržeš, běchu te nana mojego pra-pra-pra-pradžěda Jana Bartuša, rodzeneho 1734 w Krapowje. Dowjezu bibliju ke knihiwjazarjej do Budyšina, zo by so za přichod wuchowala.

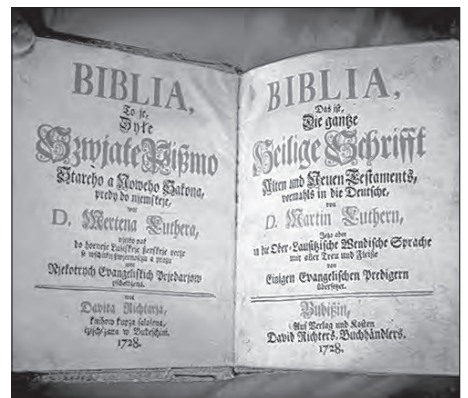
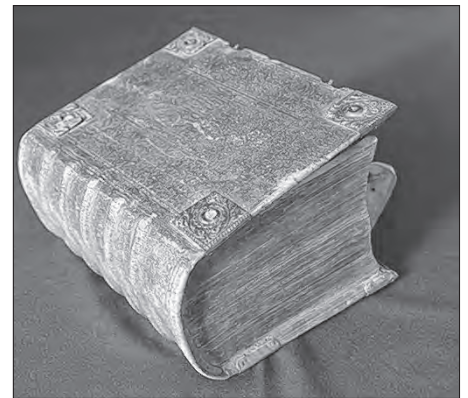
Biblija trjeba přichod – a to přez nas. Dyrbimy so skónčnje zaso na bibliju powołać móc, směć a chcyc. Kaž před třista lětami chcedza tež džensa Bože kaznje, Wěrywuznaće a Wótčenaš ze žiwjenjom napjelnjene a njedželske předowanja wuslyšane być.

Kotra generacija bě přestała, doma wótře z biblije předčitać? Kotra bě bibliju do wuhnanstwa na łubju posłała abo cyle z domu wučerila? A što sta so po tym? Wójna, smjerc a kwakla! Zly susod – njeje wón tež w nas samych? Zwažu sej twjerdzić: Hdyž njeby telko swójbow přestało so po bibliji měć, by blyšć w našich wutrobach swětliši byt.

Štó je na titulnej stronje našeje biblije pismik „l“ korigował na „I“? Haj, wopravdže: Tu je so z ruku „cyle“ na „cyte“ změniło. Bě to čitar byt abo lektor, kiž je zmylk přepozdže pytnyl?

Z kajkeho časa móžachu moji prjedownicy, wšitcy Serbj, bibliju čitać? A čehodla njemějach ja jako džěčo žanužkuli móžnosć serbsce wuknyć?

Nětk, hdyž sym šěsćdžesaćiny překročil, prócuju so serbsčinu nawuknyć a so do swojich nutřkownych hlubin zanurčić. Što

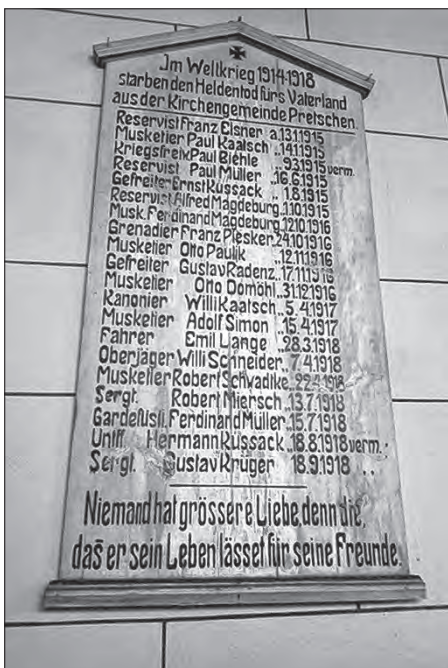
Přenje wudaće serbskeje biblije z lěta 1728 z Bartušec-Krawcec kubla w Krapowje pola Nosaćic

Foto: T. Zahn

by była moja duša bjez wěsteho začuća za to, zwotkel přińdu a dokal póńdu?

Friedhard Krawc z Wulkeje Swójny

K seriji „Džak wam! Měr nam!“

Wopomnjenska tafli za padnjonych Přenjeje swětowej wójny w cyrkwi w delnołužiskej Mrocni

Foto: B. Pittkunings

Mrocna (Pretschen) je so přeni raz naspomniła w léce 1004. Z tym je jedna z najstaršich wsow w Blótach. Wjes so prócuje, zo by zaso słušała do serbskeho sydlerkeho ruma, kaž to hižo wot lěta 1949 hač do lěta 1994 bě. Z tym by była najsewjerniša serbska wjes. Hač pak tomu tak budže, ničto njewě, dokelž wjesnjankostka gmejny Markowska Hola, ke kotrejž Mrocna słuša, je přečiwo wotpowědnemu rozsudkej wjesneho předstejerstwa skoržiła. Serbskich aktiwitow we wsy je wjele. Mjez druhim su so Mrocnenjo wo to starali, zo wšitke strugi a rěki Delnich Blótow dóstanu němsko-serbske pomjenowanje. Někotři noša na swjedženjach delnjoserbsku wšědnu drastu. Swjedžensku drastu džensnišeho raza wšak tam nihdy měli njejsu, dokelž je so tuta hakle srjedz 19. lěstotka wuwila. Z tym pak zo bě kónčina hižo w léce 1815 wot Sakskeje do Pruskeje přišla, je so tam započala intenziwne potłóčowanje serbskich tradicijow. Do džensnišeho zawostała je kopica serbskich słowow a rěčnych wobrotow w němskej narěči kaž tež ležownostnych a swójbných mjenow.

To je widžeć mjez druhim tež na wopomnjenskej tafli za padnjonych Přenjeje swětowej wójny we wjesnej cyrkwi. Wjac hač poloja muži ma serbske swójne mjeno. Z rěčneho wida je zajimawe, zo so Ernst a Herman Kósak němsce pisataj „Kussack“. W tamnišej wokolinje njejsu wuprajili „ó“ kaž w džensnišej standardnej delnjoserbsčinje, ale kaž hornjoserbske „ó“ (kaž pola „Gólin / Guhlen“ [wjes blisko Gojackeho jězora] abo „Kócac / Kuckatz“ [ležownostne mjeno w Dołgach]). Wot wobsaha je zajimawe, zo cituja na tafli z Noweho testamenta Jan 15,13: „Nichtó nima wjetšeje lubosće dyžli tu, zo wón swoje žiwjenje za swojich přećelow wostaji.“ Wasadni sami su to napisać dali. To rěka, zo móžeš propaganda powójnskeho časa ludžom začuće dać, zo njeběchu swojich lubych za zajimy wulkich koncerrow a byrgarskeje a zemjanskeje elity swojeho časa zhubili, ale zo běchu wojacy wojowali za swojich kameradow a za swojich swójbných doma. Z teho bychmy móhli za džensa wjele wuknyć.

Bernd Pittkunings

Rozžohnowanje a nowa nadžija w Slepjanskej wosadze

Rozžohnowanje lěta 2010

Nazymske njezdělske slóncó pozłóci na reformaciskim dnju lěta 2010 bujnu wegetaciju zwěrjenca. Mnozy wobydlerjo regiona běchu na přeprašenje Slepjanskeje wosady na Božu službu do pralěsa přišli, kotruž swjećeštaj hórnistwowu dušepastyrka Antje Schröcke a wosadny farar Stefan Huth. Swjatočnosť wobrubichu hořtwjerska dujerska skupina, wosadny pozawnowy chór kaž tež spěwnej skupinje Kantorki a Rownske glosy.

Kemše stejachu pod temu: Rozžohnowanje z protestantku. Protestantka běše wulka chójna w tak mjenowanym pralěsu, kiž slušese k hořtwjerskemu rewěrej Mužakowskich stawowych knjezow. W lěće 1620 bě tu pječa hrabja Callenberg, přeni ewangelski wobsedźer Mužakowskeho stawoweho knjejestwa, chójnu sadžił. Jednora na chójnje wisaca drjewjana tafla dopominaše na 95 tezew, kiž bě Martin Luther na cyrkej we Wittenbergu přibił. Pozdžišo postaji so město drjewjaneje tafle nahladny kamjentny pomnik. Chójna bě impozantnu wulkosć docpěła a so w času Přenjeje swětoweje wójny powaliła. Přeco hdyž pućowach k bywšemu hořtwjerskemu hrodej, sym tež k powalenej chójnje šła. W poslednich lětach njejsym ju skoro wjacje namakała. Pódlá kamjentneho křiža ležeše we wysokim paproću stary, nimale přetřaty štom.

Na dwurěčne kemše 31. oktobra 2010 přichadźachu holenjo ze wšěch stron. Najjednoriso mějachu so kolesowarjo. Wšitcy druzy dyrbjachu swoje jězdźidla w Miłorazu na parkowanišću wotstajic a so z wulkimi žołtymi awtami do lěsa transportować dać. Wo lěsu hodžeše so lědma hišće rěčec, dokelž šěroke wusyki, tołste roty a wodowe klumpy bywši wobraz prastareho lěsa kazychu.

Kemšerjo běchu z Miłoraza, Mułkec,

Slepjanski Boží dom

Foto: wosada Slepó

Rownoho, Trjebina a Slepoho. Mnohim bě ćežko wokoło wutroby, dokelž wědzachu, zo budže so lěs z njewšědnym wobstatkom štomow a rostlinow zhubić. Njerěčo ani wo tym, zo mějachu so Miłoraz, Mułkecy, Rowno a džěle Trjebina a Slepoho wotbagrować. Bjez džiwja zo wobja kemšerjow zrudna ból.

Hrono kemšow rěkaše: „Žadyn druhi zakład njemóže nichto položic chiba tón, kiž je položeny, kotryž je Jezus Chrystus.“ (1 Kor 3,11). W swojim předowanju hórnistwowu dušepastyrka wuzběhny, kak wažny je kruty fundament našeho žiwjenja, kotryž nas dzerži a nam dawa zmužitosć, znowa sadzeć a znowa twarić. Wšěm bě wědomo, zo budže w přichodže wjele zmužitosće, mocow a nadžije trěbne. Wosředž Božeje služby podachu so kemšerjo k protestantce. Dušepastyrka přepoda holčce w Slepjanskej drasće młodu chójničku z požohnowanjom a próstwu, zo by młoda generacija nad jeje róstom a wšej Božej stwórbu stražowała.

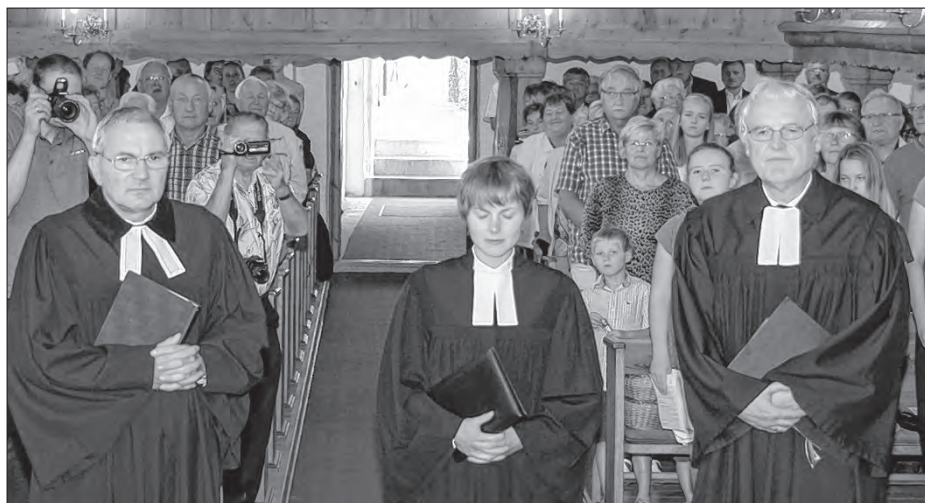
Nowa nadžija lěta 2017

Nadobo so wšitko změni. Bě kaž Boží džiw, zo bu w měrcu 2017 nowy plan brunicoweho hórnistwa předstajeny. Industrijne předewzaće LEAG je wot nazymy 2016 nowy wobsedźer brunicoweho rewěra srjedźneje Łužicy. Před tym slušachu wotewrjene jamy šwedskemu koncernej Vattenfall. Plan tak mjenowaneho Wochozy II bu spušćeny, po kotrymž dyrbbeše so 1 700 wobydlerjow Miłoraza, Mułkec, Rownoho, Trjebina a Slepoho přesydlíc. Nowy plan předwidži, zo so jenož Miłoraz dospoňnje zhubi. Wjeselo knježeše we wšěch tamnych wjeskach! Tola lěta trajaca njewěstosć, hač dyrbja so přesydlíc abo nic, je zawostajila hłuboke rany: zrudobu, domiznu dyrbjec wupušćic a sej nowe doma natwarić; strach, zo swójske mocy za nowy započatk wjacje njedosahaja; wotchad młodeje generacije; strata džěloweho městna w brunicowej industrij; materielna chudoba; pozhubjenje serbskeje narodnej kultury atd.

Nowa nadžija zeschadza tež na nabožnonarodnym polu. Po nimale 80 lětach, w kotrychž tu němscy duchowni skutkowachu, bu 20. awgusta 2017 młoda serbska fararka Jadwiga Malinkowa na swjedźenskich kemšach do Slepjanskeje wosady zapokazana. Cyrkej bě kopaće poľna, wjeselo bě na wobličach a we wutrobach. Mjez přitomnymi běchu tež Serbja z Budyskich a Choćebuskich stron, duchowni a cyrkwinske předstejicerstwo.

W swojim předowanju pokaza młoda fararka na čežki dóńt wosady dla wuhloweje problematiki. Wjele prócy a wole budže trěbne, zo so tež serbska rěč zaso do Božeho domu nawróci. Přeu holanam, zo bychu skónčnje měř a pokoj a dobre žiwjenske perspektiwy namakali. Při tym budže jim wěšće serbska wosadna fararka pomhać.

Ruth Mroskec

Na zapokazanskich kemšach lóni 20. awgusta w Slepjanskej cyrkwi: wosadna fararka Jadwiga Malinkowa, Nišćanski superintendent dr. Thomas Koppehl (naprawo) a Serbski superintendent Jan Malink

Foto: M. Bertko, wosada Slepó

Hus, Luther, Zinzendorf a běda z cyganami

Impresije z jězby župy „Jan Arnošt Smoler“ 23. septembra 2017 do Žitawy a Hradeka nad Nisou

W Žitawskim měščanskim muzeju sej wódržerka njewědžeše rady, kak ma wuprajíc pomjenowanje města za čas reformacije: Žitawa. Serbja jej přiwolachu, kak jednorje je, tole wuprajíc. Nic Citawa, tež nic Ši..., ale ... Bě zwólniwa wospjetować a je nětk wukmanjena tute za nju čezke slovo z historije jeje města muzejowemu publikumy prawje sposrědkować.

Do tehdyšeje Žitawy a na Oybin wučekny sej Praski arcybiskop z knihami a dokumentami. Někotre z nich su džensa widžeć we wustajeńcy „Reformacija – cyle hinak“ w Žitawskim měščanskim muzeju, kiž je zaměstnjeny w něhdyšej klósterskej cyrkwi franciskanow. Z „cyle hinak“ je měnjene, zo je so reformacija w Hornjej Łužicy cyle hinak wotměła, hač druhdze w Němskej: ľahodnišo, hustodosć w mjezsobnosći. Jedyn tajki dokument je wotpuskowy list we wulkim formaće, bohaće wupyšeny a we ľačónskej rěči spisany. W přeložku pódlu móžeš čitać, kotre hrěchi so z kupjenjom tutoho lista kupcej wodachu. W dalším džělu wustajeńcy so ći wotewrja swět českeje bratrowskeje cyrkwe a kak je nastala w Ochronowje bratrowska jednota, kotraž bě we wjele prašenjach zaso krok dale k runoprawosći mjez ludźimi, wšojedne kotreho pochada (hleĵ Pomhaj Bóh, mejske čisło z ľěta 2010, nastawk Lubiny Malinkec: Zinzendorf a Serbja). Hrabja Zinzendorf sformulowa swoje ideje w formje hesłow. Wurězk z rukopisa jeho hesłow je do tři metrow wulkeje aplikacije powjetšeny a wisa na scěnje, za zajimca derje čitajomny.

Krok dale k runoprawosći mjez ludźimi? Tehdy haj. Z muzeja kročachmy při slónčnym wjedrje z Klósterskeho naměsta po Janskej hasy na torhošćo. Po puću napadny za woknom při zachodze do kofejownje pólskorěčny plakat, třištWORć chěžinych durjow wulki, z wabjenskim tekstom za někajki event w kilometer bliskej Sienawce. Tutoho plakata dla je so něchtó pohnuwany čuť jón rozdrěć a za to palcótstu škleńcu rozbić a spytać plakat nječitajomny sčinić.

Na naměsće so runje budki za sobotniše wiki natwarichu, mjez nimi tež pólske předawanišćo zeleniny a hribow. Njerěč z nimi po pólsku, woni nochcedza jako Polacy napadnyć! Němi swoje produkty předawaja, po tej metodze najwjace wotbudu.

Popołdnju jědzemy ze Žitawy do Čech, hdžež zeznajemy so z dalšej cyrkwu. Husitska cyrkej w Hrádeku rěka Cyrkej měra – po wotchadze Němcow w ľěće 1946 wot přichadzacich Čechow a Morawjanow tak pomjenowana. Škoda, zo nam diakonka Martina Tomčikova wo pochadze a wob-

sahach husitskeje cyrkwe mało powědaše. Zawěsće sej mysleše, zo my Serbja to wěmy. Za to nam wo tym rěčeše, hdy je so cyrkej w Hrádeku, bywšim Grottau, za ewangelsko-luthersku wosadu twariła, kelko reichsmarkow je Berlinski architekt dóstał a zo je so twar hižo ľěto po kładženju zakladneho kamjenja poswjećil, za přez tysac kemšerjow. Zhonili smy, zo je so wot Tomaša G. Masaryka, přěneho prezidenta ČSR, husitska cyrkej k českonarodnej, to rěka k statnej cyrkwi, pozběhnyła. W Českej su tež džensa cyrkwe ze statom zwjazane. Symbol husitskeje cyrkwe njeje křiž, ale keluch – kalich. Město křiža na wěžach wita će keluch. Na wěži husitskeje cyrkwe

Najradšo by chcył, zo bychy so tute časy nawróćili, znajmjeńša zdžěla. Napisal je knihu wo Miliduchu a Głomačanach a hrozných čerwjeno- a blondwłosatých Frankach, pod chorhojemi křesćanstwa so z mječom do słowjanskeho kraja zadobrywajo. Lubomir Jaroš přeswědčuje, znajmjeńša spyta Čechow přeswědčić, zo su mjez Łužiskimi a Jizerskimi horami Serbja sydlili a zo měli so tohodla – dokelž njeje tu českeho kulturneho herbstwa w Hrádeku a wokolinje wožiwjeć serbske naložki kaž jutrowne jěchanje a debjenje jutrownych jejkow. Wón jenož wo tym njerěči, ale sta so nimo swojeho hapykarstwa – ma hapytku ze serbskim napisom – z nje-

Serbscy wopytwarjo z Budyšina w husitskej cyrkwi w Hrádeku nad Nisou, hdžež jim diakonka Martina Tomčikova wo stawiznach něhdy němskeho ewangelsko-lutherskeho Božeho domu rozprawješe

Foto: S. Hejduška

w Hrádeku pak njeje keluch widžeć, ale křiž, tak tež nad wotarjom. Diakonka wujasni, čehodla tu keluch widžeć njeje. „Tón sej chowamy w běrowje. Bojimy so, zo jón nam tu z wotarja pokradnu.“ Štóz chce wjele wědžeć, sydnje so přědku na přěnju ławku a pytnje, zo je tuta ławka, jenož tuta, z přikrywami pokładžena. To ma swoju přičinu. Husitska cyrkej w Hrádeku ma cylech dwanaće sobustawow. Hižo tohodla je nam Serbam młoda diakonka, absolutentka teologije Praskeje university, wosebiteho wotdžěla husitskeje cyrkwe, sympatiska. Wona njemysli na to, tohodla zadwělować. Rady bychmy hišće z njeje rěčeli, ale njebě dosć časa.

Dyrbimy na kofej do Krystiny w českej šlapce překrasneje krajiny mjez třomi hranicami. Tu na nas čaka Lubomir Jaroš, kotryž so zaběra ze stawiznami Słowjanow.

sprócnimyj organizatorom. Jedyn z jeho sobuwowarjow hižo w pjatym ľěće serbske jutrowne jěchanje po wašnju katolskich Serbow zarjaduje, wón přědku kročo z českej chorhoju. Na kóncu namaj, Jurjej Łuščanskemu a spisarjej tutych linkow, na puć da: W Čechach je telko cyganow, tři-statysac – woni njedžětaja, su kriminelni a žiwja so na kóšty českeho stata. Ja jemu wotmołwu: Runje tak rěči so w Němskej wo Polakach a Čechach – su kriminelni, po nocach so zadobrywaja do němskich domow. Wón so směje: „Haj, jenož běła rasa je kmana, tuchwilne problemy čłowjestwa rozrisać.“ Na to mój, tón Jurij a tón Křesćan, tak chětre wotmołwu njenamakamaj. Na kóncu so tola zhrabamaj: „W Žitawje su dla plakata w pólskej rěči wokno rozbili. Kotreje rasy drje je woknorozbiwar był?“

Křesćan Krawc

Adwent w Bukecach

Rjane serbske zarjadowanje je dožiwiło dwadwaceći Serbow z Bukec, Wuježka, Mješic, Koporc, Noweho Wuježka a Wulkeje Swóncy na swojej adwentničce 19. decembra 2017 na farje w Bukecach. Bě to zdobom wječork w rjedže „Žiwy adwent“ Bukečanskeje wosady. Wobdžělili su so štyri serbske generacije. Při mócnym spěwanju adwentnych a hodownych spěwow so hodžinka spěšnje miny. Michał Cyž je spěwanje na klawěrje přewodzał. Mjez spěwami je čitał Marko Grojlich hodowne powědančka a Friedhard Krawc je serbski tekst wo swych šulskich dožiwjenjach w adwentnym času přednjesł. **Mato Krygař**

Z předsydstwa SET

Srjedu, 17. januara, wuradźowaše předsydstwo Serbskeho ewangelskeho towarstwa w Budyšinje. Předsyda Mato Krygař rozprawješe wo hłownej zhromadźiznje Spěchowanskeho towarstwa za serbsku rěc w cerkwi spočatk decembra lońšeho lěta w Choćebuzu. Dalši dypk bě program lětušeje džěłarnički Bjesadow na Horach pola Wojerec, kotraž wotměje so sobotu, 3. měrca. Cyrkwinski dzeń budže 3. junija w Hodžiju. Wotběh je hišće wotewrjeny. Předsydstwu předleži přizjewjenje Gunara Krawca z Mülsena jako člon SET. Tutě so jednolósne schwali. Jako městnosć za lětušu hłownu zhromadźiznu towarstwa 31. oktobra namjetuja so Rakecy. Přichodne zetkanje předsydstwa je zwołane na 11. apryla. **Měrcin Wirth**

Nowy farar za Rakecy

Na swym posedženju srjedu, 24. januara, wuzwoli tudyše cyrkwinke předstejičerstwo fararja dr. Roberta Malinka za noweho duchowneho Rakečanskeje wosady. Tudyše farske městno bě so loni nazymu z wotchadom dotalnego dołholětneho fararja Andreasa Kecki do Radeburga wuprózdniło. Dr. Malink, kotryž skutkuje tuchwilu jako farar w Spitzkunnersdorfje pola Žitawy, bě so Rakečanam na njedzelnišich kemšach 21. januara předstajil. Nimo wosadneho čaka na duchowneho tež džěło w ewangelskej Pawoľskej šuli w Rakecach. **PB**

Busta Zejlerja za Łaz

Spěchowanske towarstwo Dom Zejlerja a Smolerja z Łaza je kopiju přenjetneje busty Handrija Zejlerja na jeho pomniku we Łazu zhotowić dało. Tamniši pomnik bě so lěta 1931 poswjećil, tehdyšu mjedžanu bustu běchu 1942 wotewzali a za wójske zaměry rozeškrěli. Reprodukciju přenjetneje busty zhotowichu na zakładze historiskeho modela, kotryž so w Budyskim Serbskim muzeju chowa. Znowa latu bustu předstajichu zjawnosći na serbskim wječorku 26. januara we Łazu. **T.M.**

Pjaty Nowy wósadnik

K hodam 2017 je wušło pjate čisto Noweho wósadnika – serbskich cyrkwinskih powěsćow za delnjolužiske wosady. Wudawaćel je Spěchowanske towarstwo za serbsku rěc w cerkwi z. t., zamołwity redaktor je Hartmut Leipner. Titulne łopjeno 16stronskeje brošury pokazuje barbnu ilustraciju k bibliskemu hronu lěta 2018. W zawodnym přinošku informuje H. Leipner w serbskej a němskej rěči wo zhromadźiznje towaristwa loni 2. decembra, na kotrejž so lěto 2017 bilancowaše a so lětuše předewzaća planowa-

chu. Narěč Christiny Kliemoweje skladnostnje 30lětneho jubileja Serbskich namšow w Dešnje, přinošk Christiany Piniekoweje wo šulskich kemšach delnjoserbskeho gymnazija a fotowe impresije z cyrkwinskeho dnja w Tšupcu dopominaja na wjerški serbskeho cyrkwinskeho džěła lońšeho lěta w Delnjej Łužicy. Cyrkwinska protyka 2018 wozjewi bohaty program lětušich přewzaćow. Wujimki z biblije, pokazka na nowu CD „Sněžynka“ a wšelčizny spodobny zešiwk wudospojnjeja. Přichodny Nowy wósadnik ma lětsa k jutram wuńc. **T.M.**

Slědny zwězk Spisow Mata Kosyka wujšel

Žewjety a z tym slědny zwězk cełkownego wudawka Spisow Mata Kosyka jo kónc lěta 2017 w Ludowem nakładnistwje Domowina wujšel. Wón wobzarnjo historisko-kritiske wudaše twórbow nejwuznamnejšeho dolnoserbskego basnikarja, kótarež jo se zachopiło z nowym lěttysacom w lěše 2000. Wudaťej stej wšykne zwězki Pěťš Janaša a Roland Marti.

Slědny zwězk wopšimjejo wót Kosyka wupołnjony cerkwiny awtobiografiski napšašnik w engelskej rěcy, nimske službne teksty z wósadnych knižkow, kenž jo Kosyk

ako farar wjadł, a serbskej pšinoska z Casnika. Pšizamknu se dodanki a korektury k přědnym wósym zwězkam, drugi žěl casoweje tablice za lěta wót wudrogowanja 1883 do 2017, pšispomnješa a ako zakóncenje dosłowo wudawarjowu, k tomu cełkowna bibliografija a registry Kosykových twórbow, wósobow a městnosćow ze wšych žewješ zwězkow. **LND**

Mato Kosyk, Spise 9, založyl Frido Měťšk, wudaľej Pěťš Janaša a Roland Marti, 272 b., cefoplatowy wuwězk ze šćitneju wobalku, 978-3-7420-2417-6, 14,90 €.

We 80 dnjach wokolo swěta

Takle rěka kniha, kotraž je loni w nakładnistwje Wichern w Berlinje wušła. Wudawaćelka je fararka Barbara Manterfeld-Wormit, zamołwita za rozhlós Ewangelskeje cyrkweje Berlina, Braniborskeje a šleskeje Hornjeje Łužicy (EKBO). W 127stronskej publikaciji su zhromadźene krótke rozhlósowe nutrnosće, kotrež so wot 4. julija hač do 1. oktobra 2016 na rbb-žołmach Antenne Brandenburg, Radio Berlin a Kulturradio wusylachu.

Podtitul wozjewi, zo jedna so wo spirituelnu jězbu k wusahowacym dykam Jedneho swěta. Jězba započnje so w Europje, wjedže přez Sewjernu, srjedźnu a Južnu Ameriku do Afriki, Bliskeho Wuchoda, Azijskeje, Oceaniskeje a Awstralskeje, doniž so zaso w Europje njeskónči. Na turistisko-spirituelnym projekće wobdžělili so wjac hač 50 ewangelskich a katolskich awtorow ze wšech kónčin swěta. Rozhlósowa

serija bě so zahajila a zakóncila z přinoškom znateje němskeje teologowki a Lutheroweje póstanče dr. Margot Käßmann.

Poslednja stacija spirituelneje jězby po swěće je serbska wjes Slepó, hdžež předstaji wosadna fararka Jadwiga Malinkowa „Slepjansku studnju“. Studnja na tamnišej farskej zahrodze je wokolnych wuhlowych jamow dla wusaknyła, ale wona tu hišće steji jako znamjo nadźije, zo so woda něhdy nawróci, tradacu přirodu napoji

a k čerstwemu žiwjenju zbudzi. Zdobom je studnja symbol za to, kak so čłowjek w pušćinje zemskeho žiwjenja žedzi za čerstweju wodu žiweje wěry, kotruž Jezus přilubi a w kotrejž namaka pytaćy dopjelnjenje swogeho časneho a wěčneho žiwjenja. **T.M.**

Barbara Manterfeld-Wormit (Hg.): In 80 Tagen um die Welt. Eine spirituelle Reise zu den Hotspots der Einen Welt, Wichern-Verlag Berlin, 2017, ISBN 978-3-88981-425-8

„Džak wam! Měr nam!“

Pomniki za padnjonych Prěnjeje swětoweje wójny ze serbskimi napisami w ewangelskich Serbach (2)

Delnja Hórka

Na wyšinje južnje Delnjeje Hórki, něšto metrov wuchodnje džensnišeje Sprjewineje kolesowarskeje šćežki postajichu wjesnjenjo swojim woporam Prěnjeje swětoweje wójny pomnik ze zornowca. Na podstavku pozběhuje so wysoki kamjeń, kotryž z němskim napisom wozjewi, zo je pomnik wěnowała Delnjohórčanska gmejna swojim zmužitym rjekam. Pod wěnowanjom je zadypany železny křiž, wobdaty wot hałžkow ławrjenca a duboweho lisća. Na podstavku móžeš předu šěsć a zady pjeć mjenow z datami čitać. Na zadnjeje stronje kamjenja steji serbsce: „Džak Wam! / Měr nam!“

Za čas Malešanskeho wjesnjanosty Güntera Sodana je gmejna pomnik w 1990tych lětach wobnowiła.

Džěžnikecy

Wopomnišćo za padnjonych z Džěžnikec namaka so na wjesnym pohrjebnišću. Na zapadnej stronje zwonicy stej do wjelbowaneje niše zasadženej tafliz z mjenami a datami 18 wjesnjanow, mjez kotrymajž so wysoki zornowcowy stołp pozběhuje. Na stołpje trónuje železny křiž. Na podstavku stołpa je čitać wěnowanje swojim rjekam němsce a pod tym serbsce „Za nas!“ Wopomnišćo je ze zornowcom wobhodžene a z kerčkami zwosadžane.

Pomnik poswjećichu njeźzelu, 6. oktobra 1929. Financowany bu z darow wjesnjanow a podpěru Budyskich Zjednocenych papjernikow. Swjedžensku narěč mješe farar Richard Bojc z Budestec. Swjatočnosť wobrubu Hornjohórčanske spěwne towarstwo pod nawodom wučerja Jana Arnošta Frajšlaga.

Nad železnym křižom, kiž na stołpje steji, běše přenjoťnje hišće připrawjene napodobnjenje wocloweho helma. Tute je dyrbjał rowar Max Gros 1945 na žadanje ruského komandanta wotstronić, na což je so zhubiło.

Hajnicy (džensa Budestecy)

W něhdyšich Hajnicach, kotrež su džensa z Budestecami zjednocene, pozběhuje so na wysokej skłoninje napřeco twarjenju na Fabrikowej dróze 5 wopomnišćo, kotrež běchu gmejny Hajnicy, Rašow, Wulke a Małe Debsecy z Lejnom w léce 1922 swojim padnjonym wěnowali. Hač na mały wutwark z pěškowca su wšě džěle wopomnišća z lužiskeho zornowca zhotowjene. Za murju na skłoninje wjedu šěroke schody horje k monumentej. Pomnik wobsteji z wysokeho postamenta, na kotrymž leži spjacy law. Na přédnjeje stronje steji

w němskej rěči, zo wěnuje domizna pomnik čestnemu wopomnjeću swojim zakitowarjam. Na zadnjeje stronje je pod zestawu mjenow deleka na spódku napisana štučka, kotraž je zdomom namołwa žiwym: „Swěrne Bohu / A swojemu ludu / Běšće wy, / A budžmy tež my!“

Hodžij

Hodžijska wosada staji swojim padnjonym na kěrchowje wulki pomnik z pěškowca. Tutón wupjelni cyłu wonkownu nišu na wuchodnej stronje cyrkwyje za wołtarnišćom. Wokoto srjedźneho křiža je do 16 tafłow 146 mjenow padnjonych z wosadnych wsow zadypane. Nade wšěm strážujetej němskej hodlerjej. So křižowacej mječaj a železny křiž kaž tež hałžce ławrjenca a duboweho lisća wojsku symboliku wudospolnjeja. Nad taflemi z mjenami čitamy němske wěnowanje džakowneje Ho-

džijskeje wosady swojim padnjonym rjekam. Pod taflemi steja nalěwo a naprawo němskej wuprajeni, zo běchu zemrěci swěrne hač do smjerće a zo su za nas wumrěli. Srjedza pak je napisane trošne serbske bibliske hrono: „WJESLĆE SO, ZO SU WAŠE MJENA W NJEJESACH PISANE! / LUK. 10,20.“

Pomnik načisny architekt Hesse z Drježdžan, firma Müller z Drježdžan jón zhotowi a kamjenjećesar Schmidt z Hodžija jón natwari. Swjatočne wotkryće wotmě so njeźzelu, 18. septembra 1921. Wosadny farar Jan Křižan swječeše w cyrkwi němsko-serbske kemše. Po nimi druhi Hodžijski duchowny, diakon Gerhard Voigt, pomnik wonka poswjeći. Šulerjo Hodžijskeje šule pod nawodom kantora Běluka swjatočnosť spěwne wobrubichu.

Trudla Malinkowa

Pokročowanje w přichodnym čísle

Pomnik w Delnjej Hórcce Foto: T. Malinkowa

Pomnik w Hajnicach Foto: T. Malinkowa

Pomnik w Džěžnikecach Foto: T. Malinkowa

Pomnik w Hodžiju Foto: T. Malinkowa

Powěšće

Nasčěnowu protyku z křesćanskimi hesłami w delnjoserbskej, hornjoserbskej a němskej rěči za lěto 2018 je wudała Christiana Pinie-kowa. Fota a wuhotowanje je wobstarala Anja Piniekc z Berlina. Repr: PB

Bart. Tudyše zwonowe towarstwo džěta dale zaměrnje na tym, zo byštej so w blišim času železnej zwonaj z lěta 1950 z nowymaj mjedzanimaj zwonomaj narunaloj. Předwidžane je, zo budžetaj nowej zwonaj z napisom w němskej a w serbskej rěči wuhotowane. Wo prawe rěčne wuwjedženje serbskich hronow staratej so Barćance Marlena Wiesnerowa a dr. Ruth Thiemannowa.

Wojerecy. Křesćanski gymnazij Johanneum chce serbsčinu w džělowym zjednoćenstwie dale poskićeć. Tole potwjerdži šulski nawoda Günter Kiefer na dnju wotewrjenych duri 6. januara. Wučba je dobrowólny poskitk za zajimowanych šulerjow z 5. do 8. lětnika. Dla chorosće wučerki Andreje Ryčerjowej pak w tutym lěće serbske džělowe zjednoćenstwo njeposkićuja.

Wóslinck. Na Wóslinčanskej ewangelskej srjedźnej šuli mějachu 13. januara džen wotewrjenych duri, na kotrymž zajimcam kubłanišćo předstajichu. W kulturnym programje zanjesechu mjez druhim šulsku hymnu, kotraž ma tež serbsku štučku. Tutu spisa 9. lětnik w kursu serbsčiny, kotryž Christina Mjetašowa ze Sulšec nawjeduje. Na šuli wuknje tuchwilu 183 šulerjow, kiž pochadzeja z Wóslinčanskeje wosady, ale tež z dalšeje wokoliny kaž z Kamjenca, Ku-

lowa, Wojerec a Narča. Předsyda tamnišeho ewangelskeho šulskeho towarstwa je Henry Nietzsche.

Drježdžany. W cyrkwi Třoch kralow w Drježdžanskim nowym měsće wustupi njedźelu, 14. januara, chór Lipa z Pančic-Kukowa pod nawodom dirigentki Jadwigi Kaulfürstowej. Zhromadnje z chórom Slavica a džěćacym chórom Libela wuhotowaše koncert składnostnje ruskich hód kaž tež nowolětneho swjedženja. We wupředatej cyrkwi dožiwi wjac hač 300 připoslucharjow, mjez kotrymiž bě tež tójšto Serbow, naročny program ludowych pěsnjow a duchownych twórbow.

Chrósćicy. Na swjedženju swjateho Bosćana, sobotu, 20. januara, přednošowaše Trudla Malinkowa wo Janje Michale Budarju, ryčerku blerju w Hornjej Hórcce, kotryž bě so z wotkazanjom swjateho zamóženja stał z dobroćelom Serbow. Zdobom předstajni referentka postaje nje jeho pomnika 1867 w Budestecach jako spočatk serbskeho pomnikarstwa a pomnikoškitka. Přednošk wotmě so we wobtuku hłowneje zhromadźizny bratstwa, ke kotrejž so po procesionje a nyšporje něhdže 60 sobustawow na Chrósćanskej farje zeńdže.

Lubij. Wot 29. januara hač do 3. měrca pokazuje so w tudyšim Kulturnym centrumje Janska cyrkej wustajeńca „Serbske cyrkwe mjez Lubijom a Luborazom“. Pućowanska wustajeńca Budyskeho Serbskeho muzeja bě do toho widžeć w bywšej Serbskej cyrkwi w Złym Komorowje. Přichodna stacija po Lubiju budže Serbsko-němska dwójna cyrkej we Wětošowje.

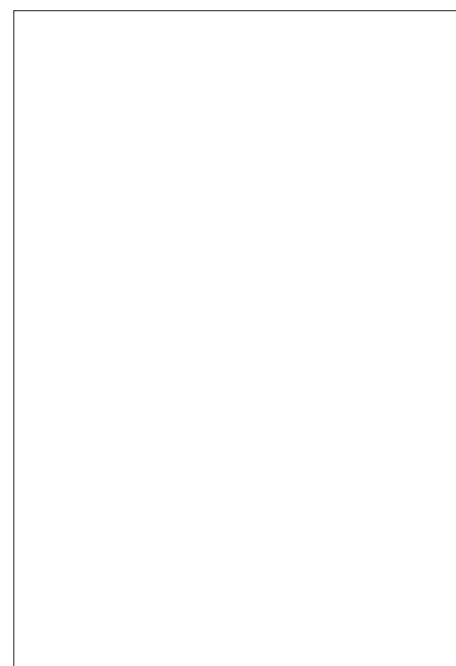
Budyšin. Dwanaty króć su so w lětušej zymje we wosadach Budyskeho cyrkwinskeho wobwoda nachribjetniki za šulskich nowačkow w Tansaniji přihotowali. Dohromady 4 000 z trěbnymi utensilijemi pjelnjene módre nachribjetniki pósłachu kónc januara z lětaďom z Drježdžan přez Frankfurt nad Mohanom do Tansanije. Tamniši superintendent Zakayo Palangyo stara so na městnje wo wotpowědne rozdžělenje w 44 šulach wobwoda Meru.

Dary

W decembru je so darilo za Serbske ewangelske towarstwo dwójce 100 eurow a za Pomhaj Bóh 54 eurow, 52 eurow, 42 eurow, 22 eurow, 20 eurow, 17 eurow a štyri króć 12 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 250 lětami, 2. februara 1768, zemřě w Lubnjowje farar **Jan Gottlieb Hauptmann**. Po pochadze Němc, rodženy 1703 jako syn notara a aktuara we Wittenbergu, studowaše wón teologiju w ródnyj měsće a přińdže po tym jako domjacy wučer do delnjolužiskeho Rědorja. Pola tamnišeho fararja wuknješe serbsku rěč a sta so 1733 z jeho naslědnikom. 1738 po-

wotachu jeho do Lubnjowa w Błótach, hdžež bě najprjedy diakon a wot 1750 hač do swojeje smjerće wyši farar. Tam wuda 1761 gramatiku k nawuknjenju delnjoserbsčiny, kotrejž hišće słownik, přisłowa a dalše zapisy přida. Lěto po jeho smjerći čišćachu so 1769 jeho Lubnjowske serbske spěwarske z 240 kěrlušemi, kotrež bě wón z němčiny přeložil. Tute spěwarske so nimale sto lět wužiwachu, hač do přestaća serbskich kemšow w Lubnjowje 1863. W rukopisu zawostaji serbsku agendu a słownik. Hauptmann sluša do rjada Němcow, kotřiž zaslužbnje za serbski lud skutkowachu a k jeho kulturnemu wuwiciu přinošowachu. Na njeho dopomina wot lěta 2013 pomjatna tafla w zachodze Lubnjowskeje cyrkwe. T.M.

Přeprašujemy

W februaru wysła so ewangelske Nabožne słowo k dnjej w serbskim rozhłosu.

- 04.02. Sexagesimae**
10.00 kemše w Budyšinje w Michalskej cyrkwi (sup. Malink)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 14.02. srjeda**
19.00 Bjesada w Rakecach w farskej bróžni
- 18.02. Invokavit**
10.00 serbsko-nimska namša we Wjerbnje
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (fararka Malinkowa)
- 03.03. sobota**
13.30 džěłarnička serbskich Bjesadow na Horach pola Wojerec
- 04.03. Okuli**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej cyrkwi (sup. Malink)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)

Čišć: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiřažki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaći 8 eurow.